

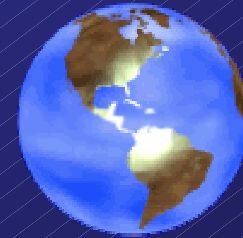
A napközbeni aluszékonyosság krono- és fényterápiás lehetőségei.

Dr. Terray-Horváth Attila

**Magyar Honvédség Központi Honvédkórház
Alvásdiagnosztikai és Terápiás Centrum**

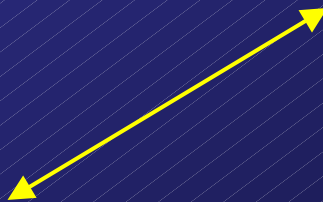
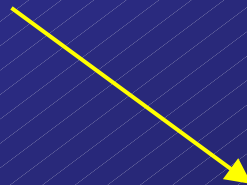
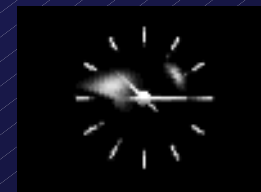
- **Biológiai ritmus**
- **Cirkadián ritmus**
- **Cirkadián ritmuszavarok**
- **Fényterápia**
- **Kronoterápia**

Föld forgása

Biológiai ritmusok

Biológiai óra

Biológiai ritmusok

A föld élővilága, így az ember különböző élettani folyamatai megfelelő időtartamokban periodikusan ismétlődnek, biológiai ritmust követnek

- Ultradián ritmus
- Cirkadián ritmus
- Infradián ritmus

Ultradián ritmus:

18 órán belül ismétlődő ritmus

EEG 0.1 sec

EKG 1 sec

Légzés 5 sec

NREM/REM 90 sec

Cirkadián ritmus:

24 órán belül ismétlődő ritmus

Alvás/ébredés ciklus

Maghőmérséklet

Endokrin hormonok

Infradián ritmus:

24 órán túl ismétlődő ritmus

Menstruációs ciklus 28 nap

- **Biológiai ritmus**
- **Cirkadián ritmus**
- **Cirkadián ritmuszavarok**
- **Fényterápia**
- **Kronoterápia**

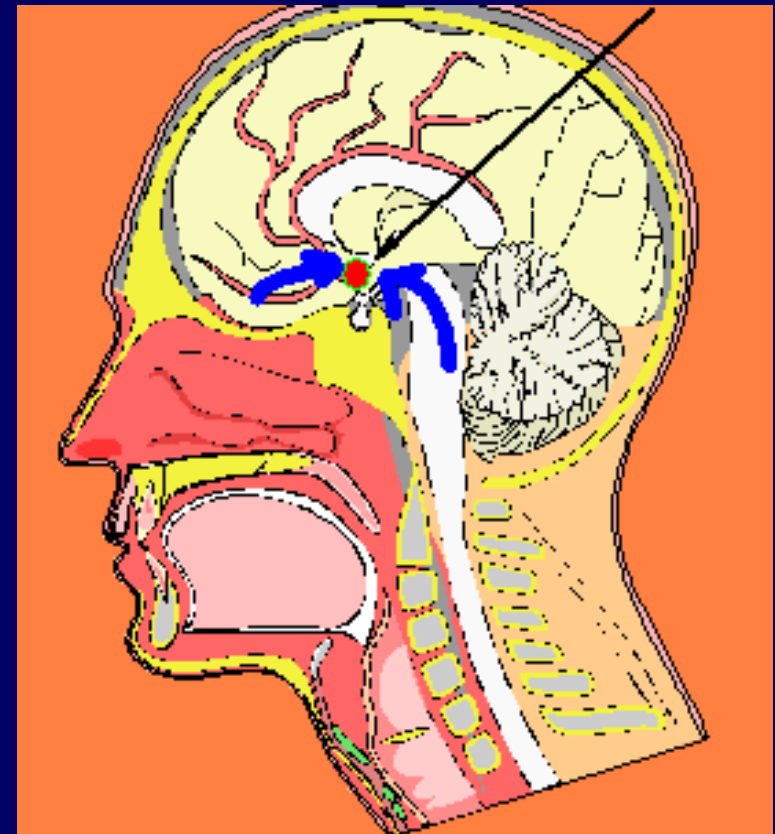
Endogén biológiai óra

SCN

Nucleus Suprachiasmaticus

VL, DM magcsoport:

- VL neuro-input (retina)
- DM efferentáció:
  - Hypothalamus magok
  - Corpus pineale

A nucleus suprachiasmaticus inputjai

Direkt —————> **Fény**

Indirekt:

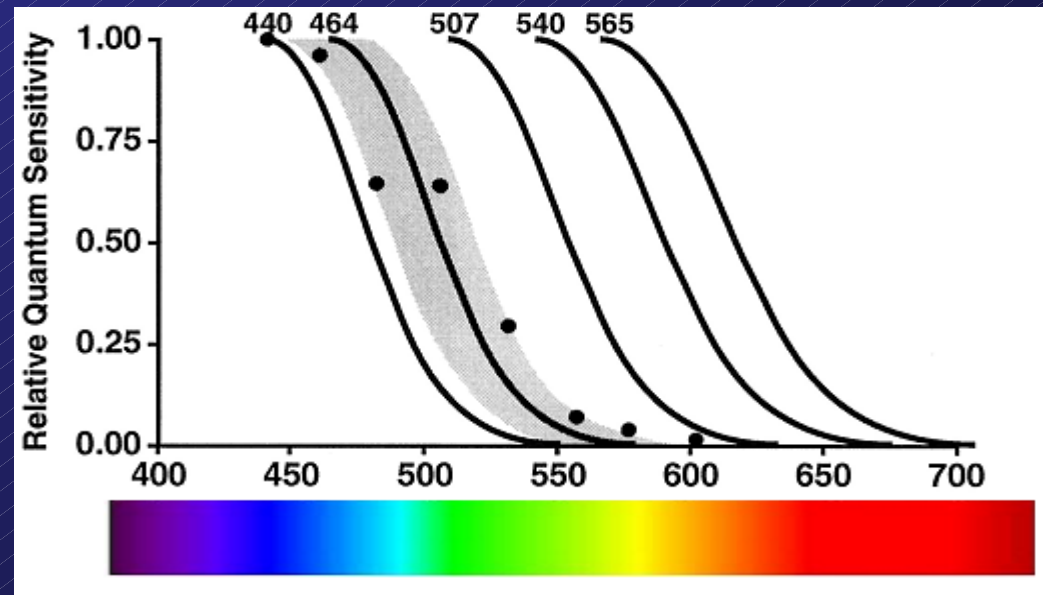
Szociális környezet (időjelző tényezők)

Stabilizált mély NREM és REM alvás

Cirkadián input

- Retinalis input
- Melanopsin receptorok a retinában (450-484 nm)
- Cryptokrom pigment (A-vitamin dependens, kék fény érzékeny)

- Retinán kívüli input (thalamus, pretectum, median raphe magovak)

Cirkadián output

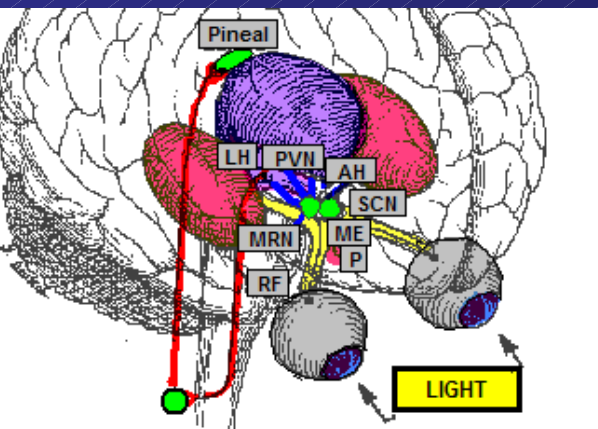
- Corpus pinale (tobozmirigy)
- Hypothalamicus magcsoportok
  1. Ventrolateralis (preopticus)
  2. Ventral subparaventricularis
  3. Dorsal subparaventricularis

Melatonin

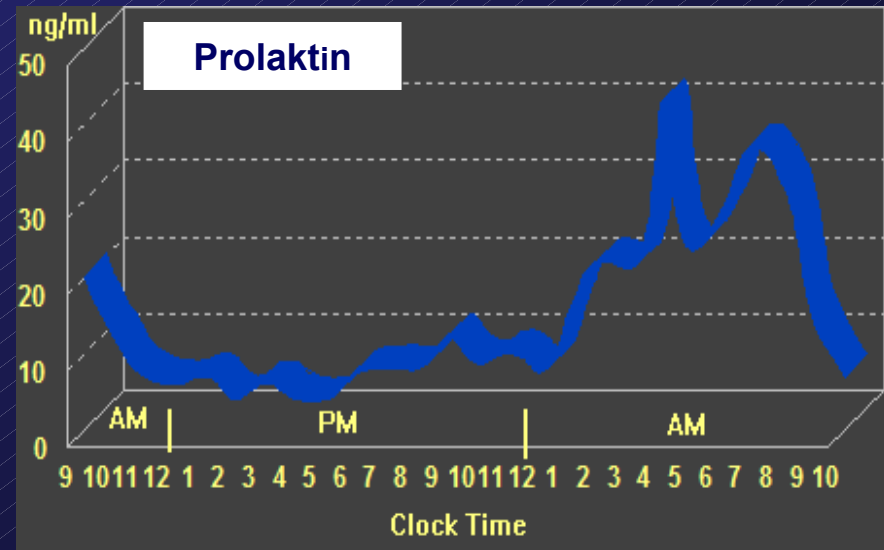
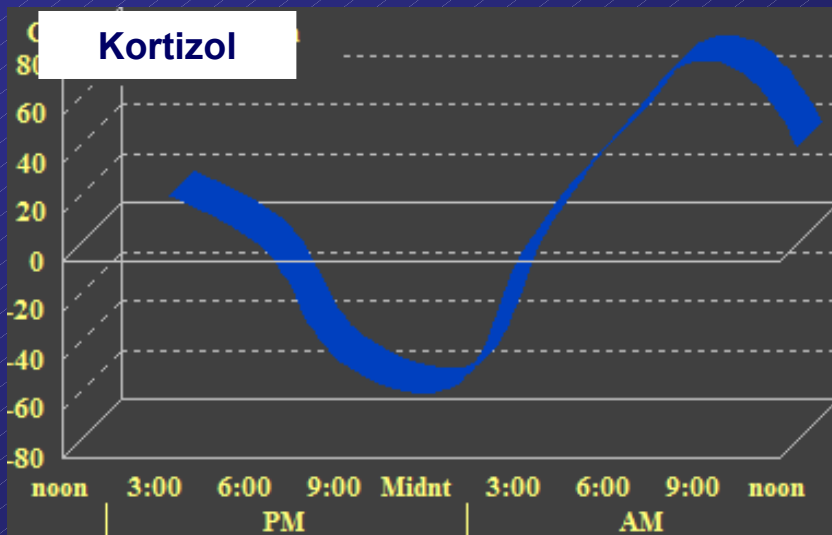
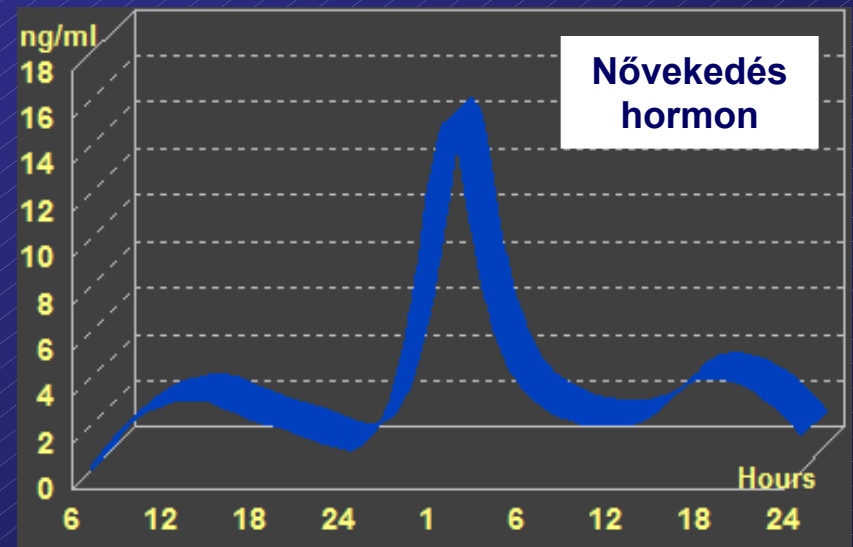
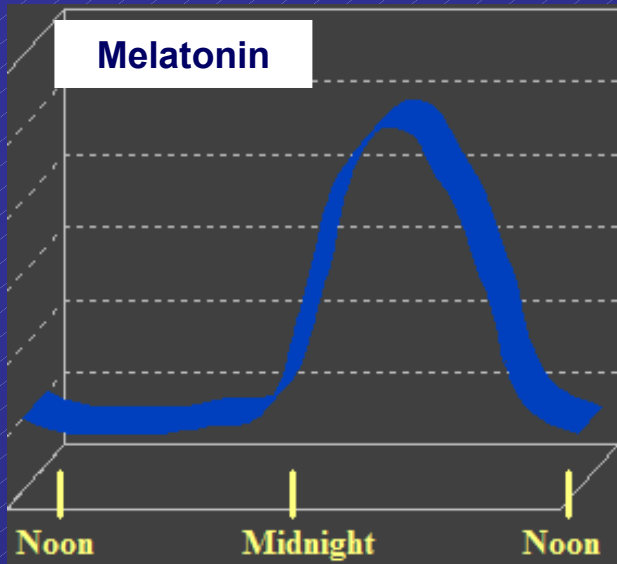
Endokrin működés

Táplálkozás

Hőmérséklet

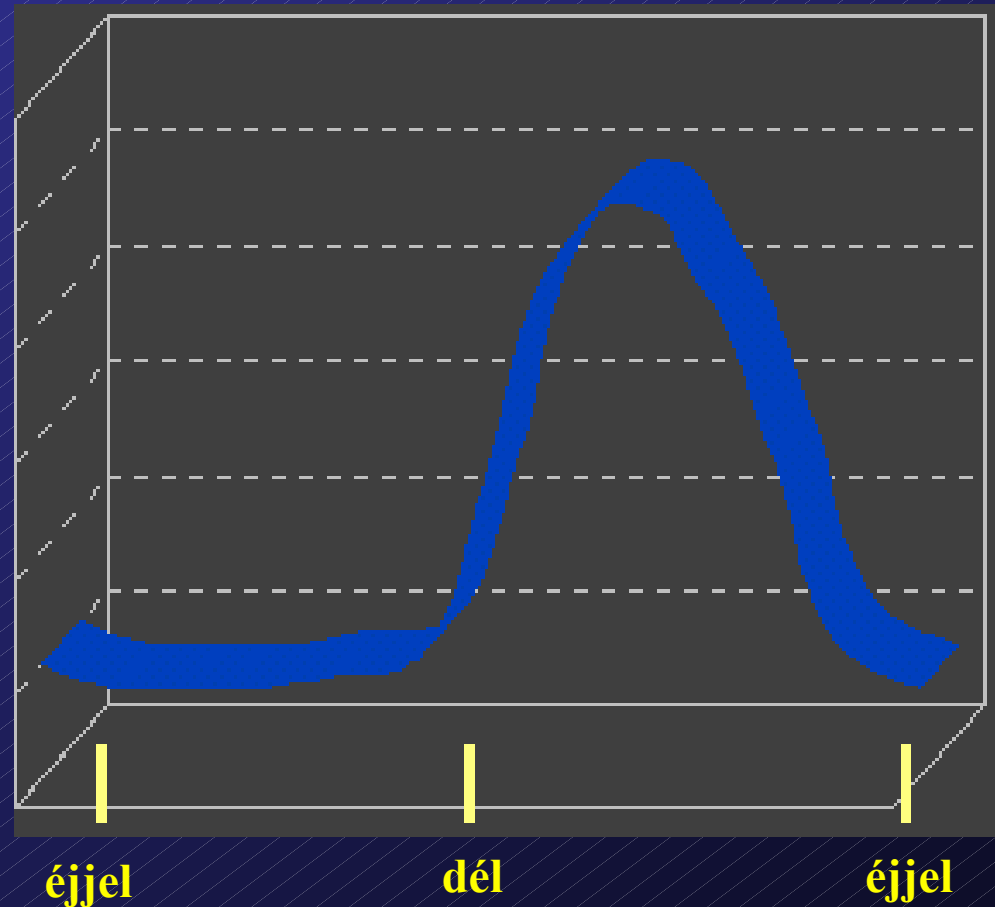
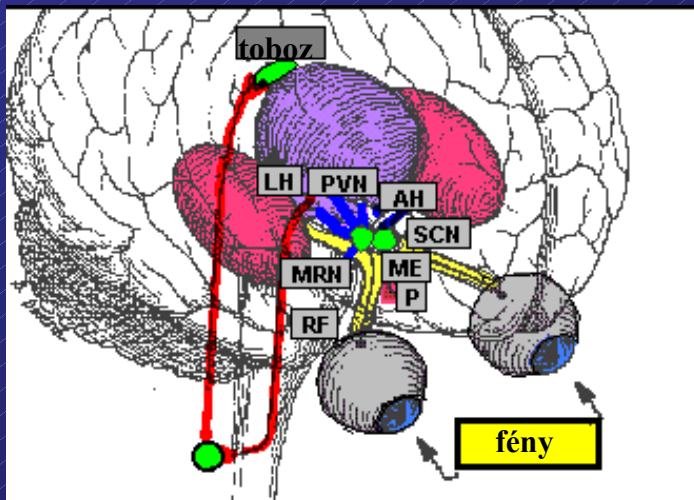

Endokrin Ritmusok

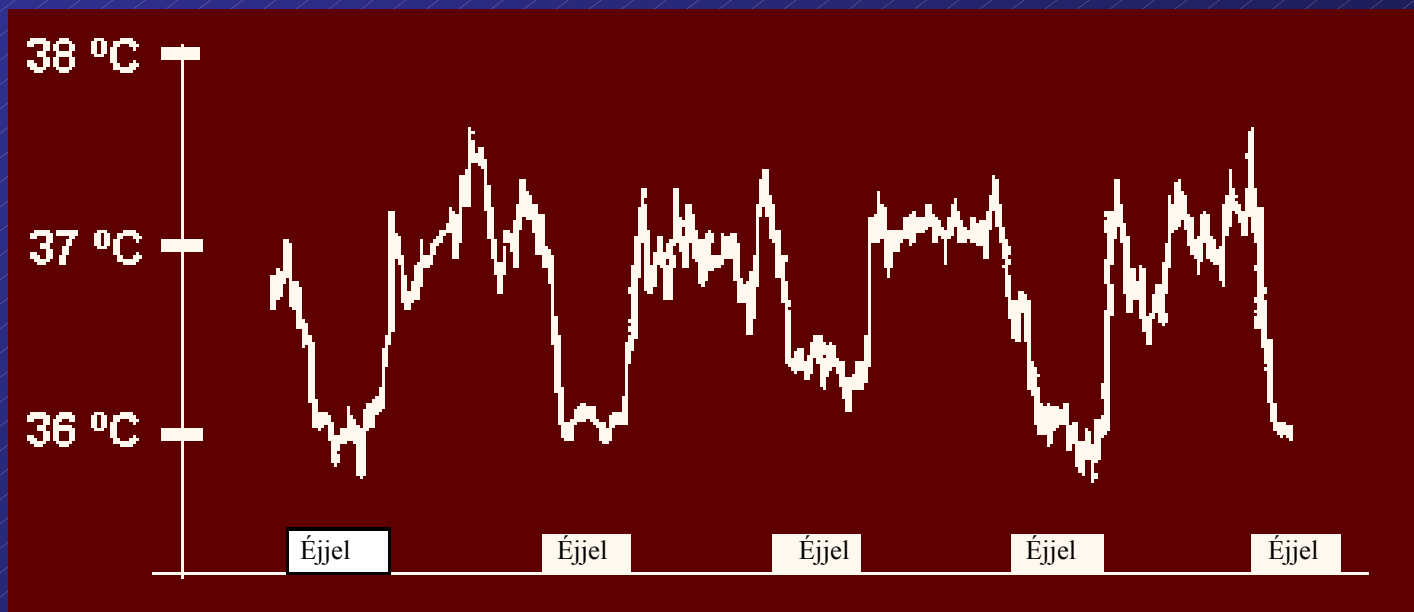
Melatonin

Az endokrin rendszerből a legszorosabb cirkadián függőséget a tobozmirigy által szekretált melatonin mutatja. A szekréció szignálja a retinát elérő fény, amely a retina-optikus pálya-SCN-tobozmirigy pályán keresztül szabályozódik

A testhőmérséklet cirkadián változása

Testhőmérséklet (°C)

Óra idő

Weitzman et al, 1981

Az alvás-ébrenlét folyamatot szabályozó tényezők

- Homeosztatikus szabályozás

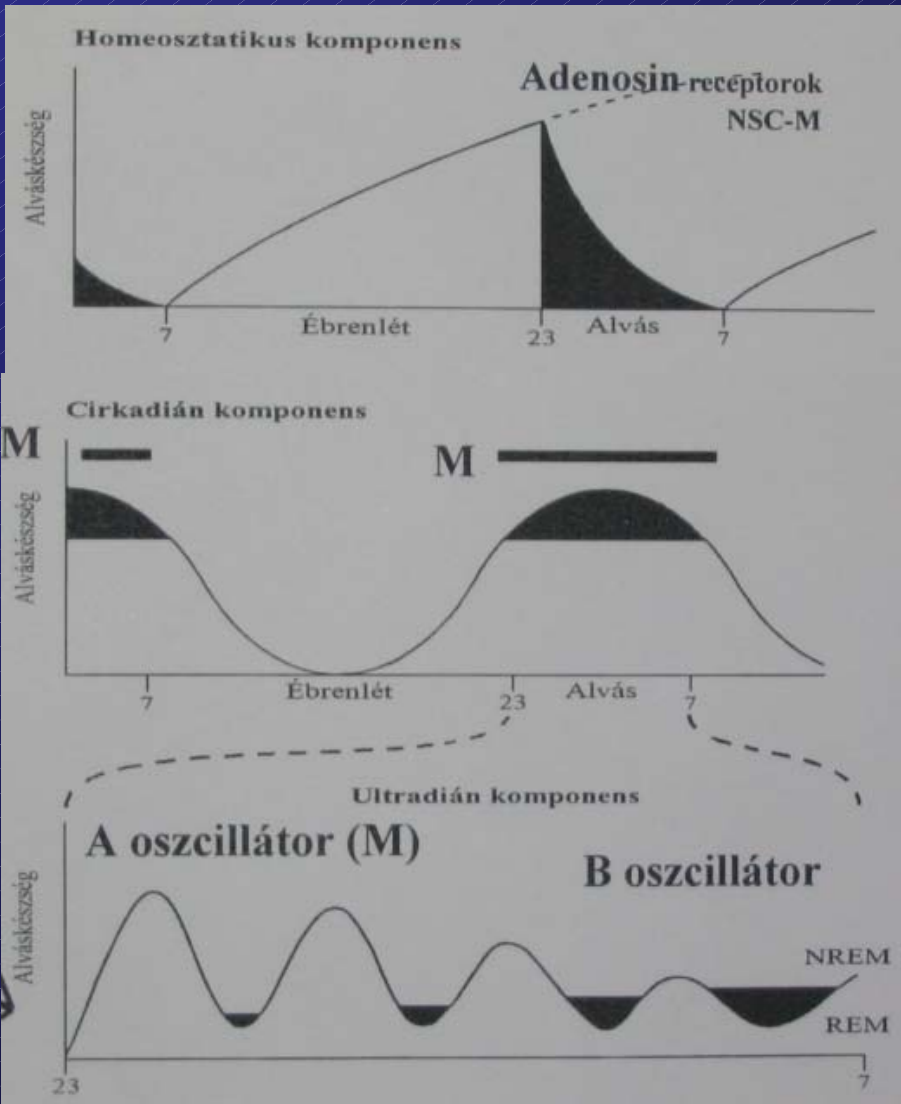

- Biológiai ritmusok

- Cirkadián
- Infradián
- Ultradián

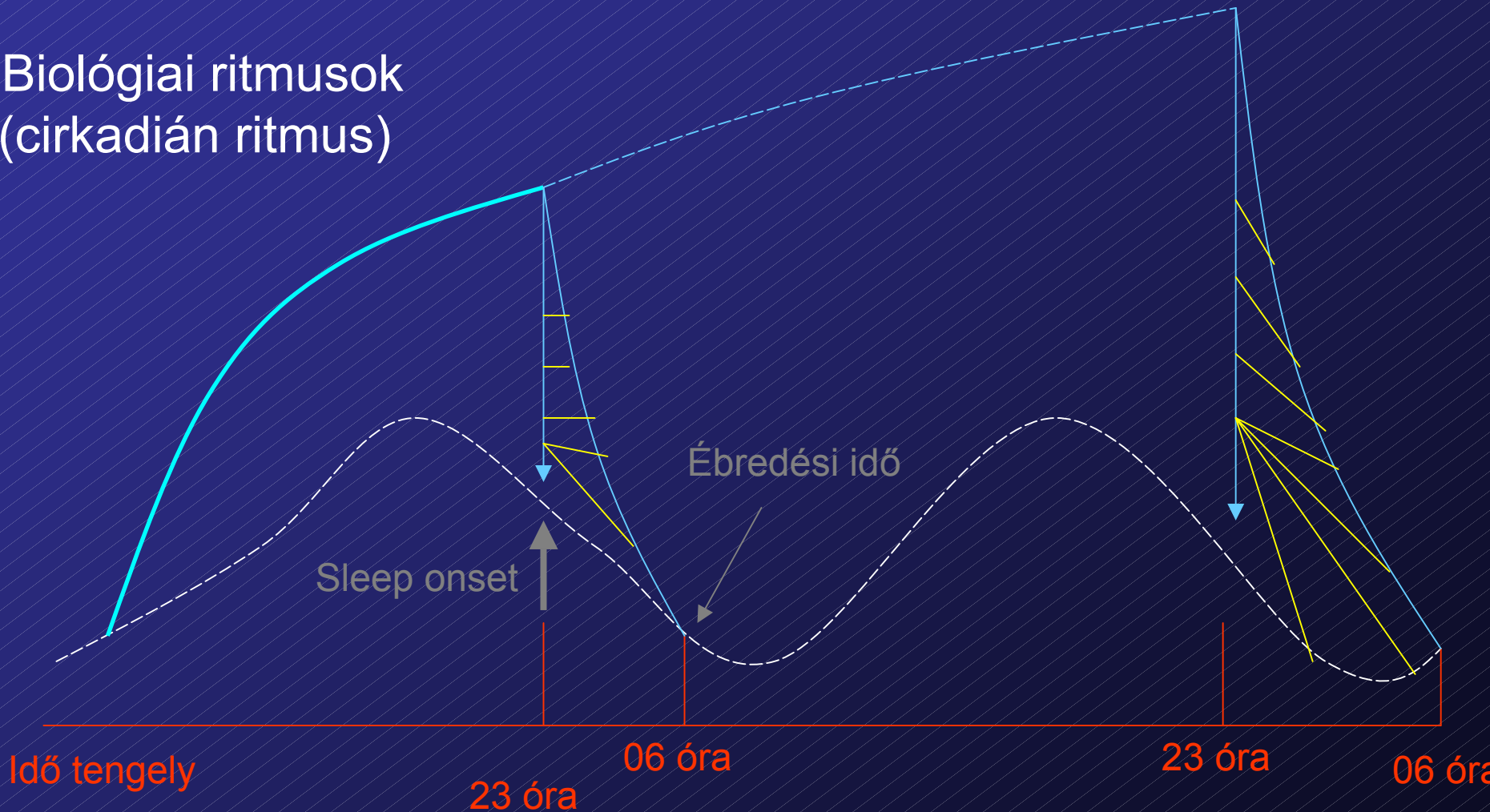
- Életkori változások

- Egyéni variabilitás

Az alvás-ébrenlét folyamatot szabályozó tényezők

- Homeosztatikus szabályozás
- Biológiai ritmusok (cirkadián ritmus)

- **Biológiai ritmus**
- **Cirkadián ritmus**
- **Cirkadián ritmuszavarok**
- **Fényterápia**
- **Kronoterápia**

Cirkadián ritmuszavarok

(A külső környezet időtényezői és a belső biológiai óra aszinkroniája)

1. Exogén (97%)

Időzónaváltás szindróma (Jet Leg)

Több műszak különböző formái

2. Endogén csoport

Siettetett/késleltetett alvásfázis szindróma

Nem 24 órás alvás-ébrenlét szindróma

Dezorganizált alvás-ébrenlét ritmuszavar

Jet lag fogalma:

A Jet lag a cirkadián ritmus deszinkronizációja három, vagy több időzóna gyors átutazása kapcsán. Eltolódás jön létre a belső (biológiai) óra és a külső időmeghatározó tényezők között.

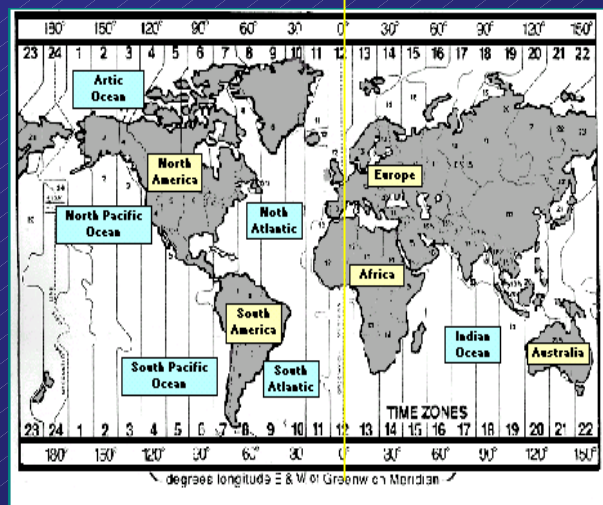
Következmények: nappali teljesítmény csökkenés, általános rossz közérzet, gastrointestinalis Tünetek napközben. A panaszok függenek az életkortól, az átrepült időzónák számától és a repülés irányától.

Súlyosság: arányos az időzónák számával és a repülés irányával.

alvász centrum

Westward

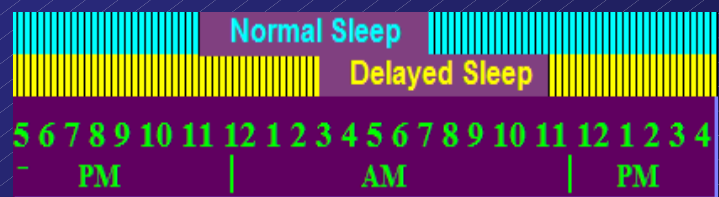
Eastward

Repülési idő hosszabb,
mint 24 óra

Repülési idő rövidebb,
mint 24 óra

Endogén biológiai óránk
egy órát siet mindig.

Jet Lag

Diagnózis:

- Legalább 2 időzóna átrepülését követően 1-2 nappal alakul ki
- Hyposomnia, vagy túlzott nappali aluszékonyság
- Zavart a normális alvás-ébredés ciklus
- *Legalább kettő megtalálható az alábbi tünetek közül:*
  1. csökkent teljesítőképesség napközben
  2. megváltozott étvágy vagy gastrointestinális funkció
  3. gyakori éjszakai felébredés vizelési inger miatt
  4. általános rossz közérzet
- PSG-vel és MSLT-vel kimutatható a kronobiológiai ritmuszavar
- Nincs más alvászavar a háttérben

Jet Lag kezelése komplex

1. Fényterápia

a. Melatonin*

b. Fényterápia (450 nm-es kék, 1200 lux)

2. Kronoterápia

Az alvás idejét 2 nappal az utazás előtt 1-2 órával fokozatosan eltoljuk, nyugati irány esetén későbbre, keletinél korábban. Az alvásidőjét az új időhöz kell igazítani. A megérkezéskor a helyi időnek megfelelően kell fel kelni.

A Jat Lag melatonin kezelésének javallatai (Arendt 1997)

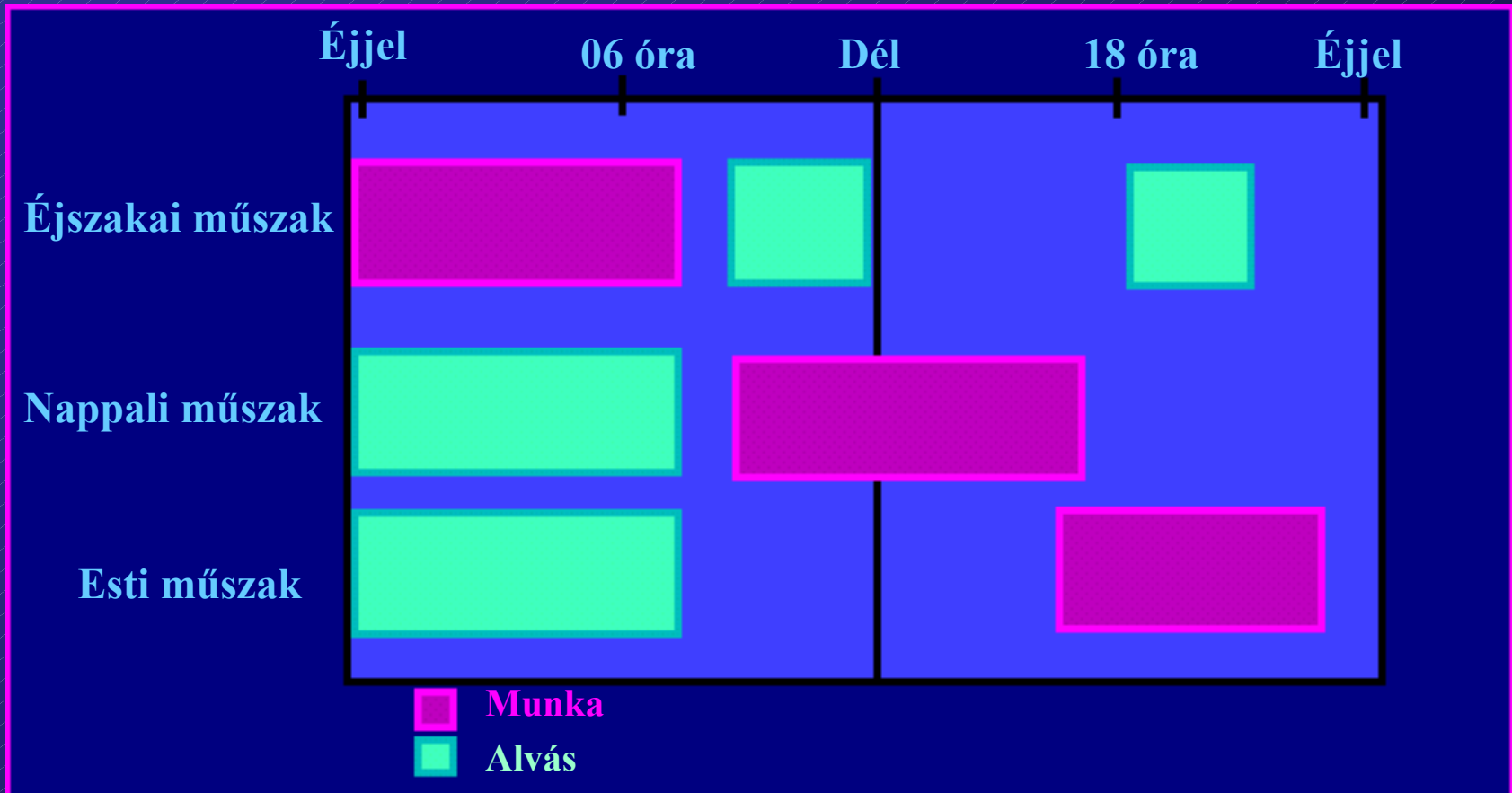
„Eastward”

Az indulás napján helyi 18 és 19 óra között melatonin(M), az érkezés napján helyi idő szerinti este 10-11 órakor 4 napig ugyanez a dózis. Ha tartózkodása <4 nap, az utolsó napon 18-19 órakor vegye a M-et, majd hazaérkezéskor négy napig a helyi 22-23 órakor négy napig ugyanennyit.

„Westward”

Induláskor nincs M. Az érkezés napján helyi 23 –24 óra között M 4 napig. Amennyiben korán felébred(4 óra előtt) 3 mg M az első 2 napon .Figyelembe kell venni , hogy a hajnalban alkalmazott M álmoságot okozhat !

Váltott műszak

Váltott műszak

Fogalma:

- Az emberek többsége nem képes probléma nélkül éjszakai munkát végezni és nappal aludni.
- Az éjszaka dolgozók fele alvászavartól szenved insomniában, vagy hypersomnia formájában.
- A korai és késői műszak, az éjszakai munka és ezek váltakozása alvászavarhoz vezethet.
- Az egészségkárosító hatások döntő része a normális biológiai ritmusok felborulása és a krónikus el- és átalvási zavar következményeként alakul ki, nappali fáradékonyság, fokozott balesetveszély, szívbetegség, vagy gyomorfekély jöhet létre.

Váltott műszak

Diagnózis:

- Hyposomnia, vagy túlzott nappali aluszékonyosság
- Időbeli összefüggés van a munkaidővel, a váltott műszakokkal (főleg éjszakai műszak). A kronobiológiai zavar kimutatható PSG vizsgálattal és MSLT-vel.
- Nincs pszichiátriai, vagy organikus betegség

Váltott műszak

Kezelés:

- **Fontos a három műszak rotációs formában történő beosztása, lehetőleg délelőtt-délután-éjjel sorrendben.**
- **Ennek a periódusnak legalább 3 X 2 napnak kell lennie, amit két pihenő nap követ**
- **Rizikó faktorokkal rendelkezőket nem szabad három műszakban alkalmazni (epilepszia, diabetes, szívbetegség, gyomorfekély)**
- **Kerülni kell az altatók és stimuláló szerek rutinszerű használatát**
- **Gyógyszeres segítséget legfeljebb 1-3 napig szabad adni a műszakváltást követően, s ez csak rövid hatású altatószer lehet (zolpidem, zopiclon)**
- **Szükséges az alváshigiéné betartása**
- **A munkahelyre beépített fényterápia**

Cirkadián ritmust befolyásolja az életkor

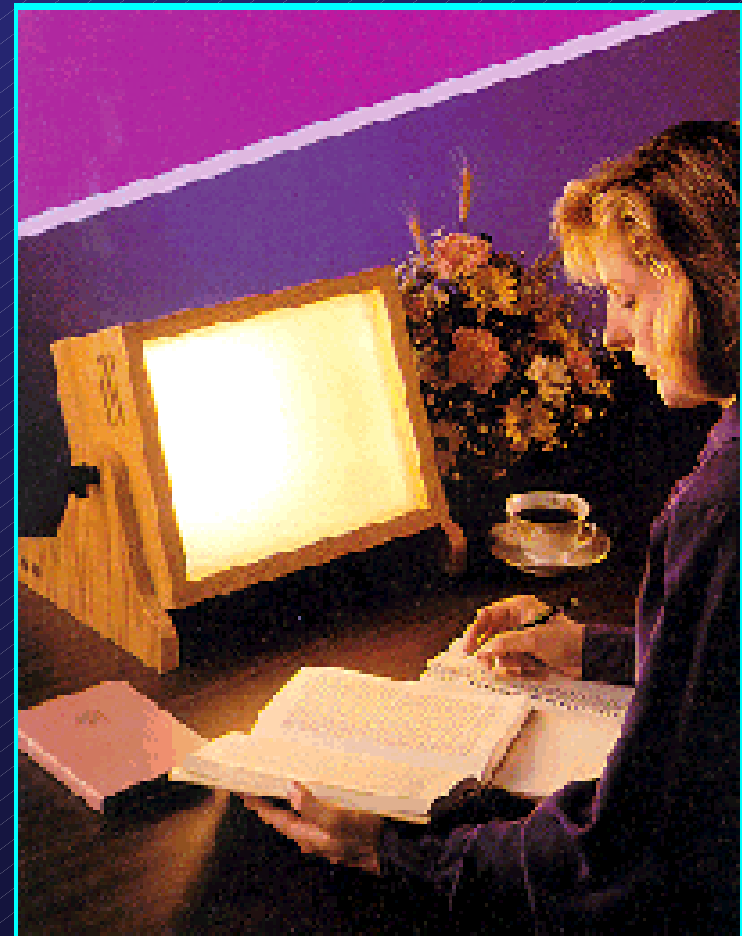
- Deszinkronizálódik az endogén ritmus
- Csökken az amplitúdója és a hosszúsága is
  - Testhőmérséklet
  - Éberség
  - Hormonális változás
  - Alvás-ébrenlét szabályozás

Fényterápia

2500 lux/ 2 óra

Az endogén melatonin szintet befolyásolhatjuk a retinát nagy erejű fény segítségével és így is rendezheti a cirkadián ritmus zavarait.

Az időpont és az alkalmazott fény dózis megválasztásához segítséget ad a szérumból, nyálból, vizeletből történő mennyiségi meghatározás, a melatonin szérum szintjének monitorizálása.

Fényterápia alkalmazási területei

Erős fény gátolja a Melatonin termelődést az agyban

1. Jet Leg (westward)
2. Szezonális affektív zavarok
3. Előretolt alvásfázis szindróma (alvás végén)
4. Hátratólt alvásfázis szindrómák (nap kezdetén)

Kronoterápia alkalmazási területei

Lényege az alvásfázis fokozatos 15 percenkénti eltolása. Eszköze a fényterápia

- Előretolt alvásfázis szindróma (lefekvés idejét hátra)
- Hátratólt alvásfázis szindrómák (lefekvés idejét előre)
- Jet Leg (Eastward)

- Narkolepszia (10-11 óra közötti, 17-18 óra közötti alvás)

